

<< Nazad

Goražde

Sad imam 24 godine i prije rata živio sam u Goraždu.

Živio sam sa ocom, majkom i sestrom. Išo u školu, srednju. Otac je radio na Drini, dolje. Nije bilo lako naći dobar poso. Šta ja znam, bila je neka kriza, al moglo se, na primjer, koliko sam ja tada vidio, koliko sam mogao razmišljati, moglo se zaradit. Ko je htio da radi, moglo se zaradit. Nismo mi sad imali neki luksuz, ali imali smo sve što smo poželili. Kad oću da kupim patike, patike, kad oću ovo i tako... Sve je normalno teklo. A onda, odjednom, narod poludio.

U Goraždu je bilo mješano stanovništvo, Muslimani u većini, Hrvata nije bilo 1-2%, Srba je, možda, bilo 25%. Bili su dobri odnosi između ljudi. Na primjer, ja sam najbolje drugove imao Muslimane, Kema i Pjano. Nije se to puno gledalo. I odrasto sam s njima. Ljudi su imali sve, sve smo imali što je bilo potrebno za život. Ja mislim da je prosto ljudima bilo dosadno, dosadno tako normalno da žive i onda su htjeli da nešto promjene. Ja tako bar imam viziju, da su htjeli da se nešto dešava pa makar to rat bio, nešto drugčije, makar i gore bilo. Nego čisto narod je poludio. Bio je komunizam četrdeset godina, onda je narod odjednom vidio višestranački sistem. To novo: 'ajde, oću ja sad da budem Srbin, ja Musliman. Malo po malo, to se djelilo...iz gluposti. Na primjer ja kao Srbin, šta ja znam, udarim nekog Muslimana. Ne zavadim ja samo sebe i njega, nego zavadim odma sto moji drugova, Srba, sa sto Muslimana! Tako, na primjer, u jednom gradu deset ljudi koji su osnovali SDA ili deset ljudi koji su osnovali SDS, zavade cijeli grad.

Prvi put sam osjetio da će biti rat kad je zapucalo, 4. maja '92 To se dobro sjećam. A prije toga je bilo ekscesa u martu. Barikade... Zadnji dan sam bio u školi 21. marta. Iako se u Sarajevu pucalo, sve se mislilo da će biti mir, da ćemo se vratit u školu, da je to samo privremeno, da će se narod opametiti. Onda je zagužvalo i eto ti! Četvrtog maja baš zapucalo, četvrtog maja ujutru. I onda je nastavilo svaki dan. Nestalo struje i vode. Malo pomalo, prvi ljudi počeli ginuti. Malo pomalo, svataš da je rat. Znaš da ne možeš dole, u grad, al ti hodaš gore, tek kad neko pogine, joj, gledaš.

Ja sam imao sedamnest godina onda. Nisam neki strah osjećao nego mi je bilo nešto zanimljivo. Znaš...gledaš ljude, čovjeka kojeg nikad prije nisi vidio... vidiš ga s puškom...čovjeka za kojeg bi reko da ne zna rječ progovorit, a on sad s puškom...glavni...vodi neki vod. Ja sam samo luto. Otišo gore, na Trovrh, na onaj repetitor što su ga avioni kasnije srušili. Pa, onda na Jabličko Sedlo. Nisam bio vojni obveznik, nego samo išo, razgledo vojsku. Vojska dođe, gledaš kakva je bomba, kakva je puška, gledaš municiju. To sve novo bilo za mene. Gledaš tamo granata padne, vidiš dim...joj, gledaj. Sve to meni ona četiri mjeseca bilo zanimljivo. Onda smo mi omladina u jednu muslimansku kuću što je ostala, stavili akumulatore, prikopčali na kastofon, slušali muziku... svjeće...ono romantika.

Stariji su gore, na liniji, pucaju, mi se zezamo, slušamo muziku. Već je bila linija. Dole su Muslimani. Moja kuća tačno na liniji bila. Ja kući nisam smio. Spavo stari u garaži. Ja sam spavo gore, kod ti jarana. Kako je koji dan prolazio sve je bilo gore. Napadali su i jedni, napadaju drugi. Hrane je bilo - bilo je onda oni ovaca ostalo, ostalo krava, teladi. To je svaki dan klalo, hranilo. Struje i vode nije bilo. Onda su nas oni opkolili gore, preko Jabličkog Sedla, Trovrh skroz. Mi smo ostali dole. Borci odu gore, vrate se s linije, govore neki proboj će napraviti. Kasnije je probijeno preko sela i sve civilno stanovništvo je izvučeno. Kamionima smo mi otišli za Rogaticu. Samo sam pokupio dvije torbe, garderobu i nemaš ti tu šta nosit više. Nosiš ono najpotrebnije, garderobu i kasete.

Bilo je grozno. Al najgore mi je bilo, na primjer, znao sam da će ovaj drug otić negdje, onaj tamo, što ćemo se rastat. Da smo svi mi otišli u jedno i drugo mjesto, ništa ne bi bilo. Boli me briga što sam napustio Gorazde. Kuća što osta, osta. Mi smo je napravili, nije ona mene.

Išli smo u Rogaticu. Tu smo bili dva dana. Pa smo onda otišli na Sokolac i tu smo bili dan. Baš tada je bio onaj Ostojić, premijer. On govorio ostanite, sad ćemo se mi vratit, napast. Baš Biljana Plavšić dolazila na Sokocu. Mi nismo htjeli. Nisu htjeli borci, razočarani što nije pomoć nikako dolazila. Onda otišli za Vlasenicu. Bili jedan dan. Pa smo bili u Sekovićima jedan dan, u Zvorniku. Onda smo otišli u Užice. Svi. I onda u Užicu sve se to rasformiralo. Imaju ovi prihvatni centri u Mladinovcu, Negotinu, Zaječaru, ko gdje oće.

Mi smo odabrali Mladinovac. Ja sam imao djevojku koja je izbjegla u Arandelovac. U Arandelovcu nije bio prihvatni smještaj, nego je bilo najbliže Mladinovac. Zbog toga sam ja rekao starcu ajmo u Mladinovac. Bili dva mjeseca u Mladinovcu i onda smo otišli za Negotin. Tamo bili godinu dana i onda se vratili, došli ovde '93. u oktobru, novembru. Mi smo našli kuću. Bilo je tada dosta prazni kuća. Došli smo ovde, pošto smo najviše familije imali. Familija ti pomogne, da ti kauč, tepih, pomogne ti. Bilo je struje, bilo je vode. Odma ti dadne humanitarnu pomoć. U nekoj neizvjesnosti se živilo '93. Onda '94. sam otišo u vojsku. Moro. Nisam otišo u pravu vojsku zbog kose. Jer da sam otišo u pravu vojsku moro bi da se ošišam. Nego sam otišo s ovim starijim, sa ocem na liniju.

Nisam tio biti vojska. Pola naroda nije tilo, al to je bilo ludo vrijeme. Dođe vojna policija, prebije te...ne mož bit tu, nemam gdje tamo. Nisam imo familije po Srbiji da pobjegnem. I kasnije se ispostavilo, ovi što su pobjegli najbolje su prošli. Pa, vojska ko vojska. Spavalo se svuda, napolju...neki rovovi i neka ćebad. Higijenski uslovi bili minimalni, hrana manje-više, kuvanje, konzerve. To je sve bilo napeto, nervozno. Jedni druge bi pojeli da možemo što smo tu. Svak nervozan. Onaj što nije sa ženom, što ne može da bude s djecom, što mora tu da dođe. Onda kad te probudi na stražu, u četiri kad je najslađe spavati ti moraš dva sata da izideš napolje s puškom.

Prije sam reko da jedan čovjek zavadi sto ljudi. Ja ne bi pucao na Muslimana, al neko zupuca i onda ti moraš pucati, moraš vratit. Nije niko imo neku strastvenu želju da ubija. To je čisto bilo moranje. Moro si. Čisto, tjerala te vlast tadašnja.

Vlast te tjerala. Nisi mogo dobivat ni pomoć ako nisi u vojsci, nisi mogo dobit ni stan. I policija te tjerala. Hapsila te odmah u zatvor i tukla.

Vojsku sam napustio '95. Svak je bio zadovoljan napustiti vojsku. Dobro se sjećam kad su pisali, slušali na radiju. Da stane, ba, više. To je trebalo ranije. Ja sam sto posto siguran da se to moglo odma '92. uradit.

Ovde su stariji dobro. Otac i majka, njima je ovde normalno. Tih gradić, mal. Oni rade oko zemlje, obrađuju, drže stoku. Al, za mlade je grozno. Pa dobro...i ovde je prije rata bilo dobro. Svugdje je to isto poslije rata. Kad bi u Goraždu mogo živit, možda bi se razočaro. Svugdje je bilo dobro prije rata. Svugdje.

Imam drugova ovde. Cijeli grad sam upozno, znam sve. Malo radim u kafiću. U slobodno vrijeme zezam se, odem u Višegrad. Imam dovoljno para za cigare, piće. Volio bi se vratit u Goražde. Pod kojim okolnostima? Šta ja znam. Da budu normalni ljudi, da budu kolko tolko korektni. Ne znam kako razmišljaju ljudi koji su tamo. Ja nemam ništa protiv da se Muslimani vrate ovde, al ne znam kakvo Muslimani u Goraždu imaju mišljenje o nama.

Ja prolazim tamo i vidio sam kuću... bio sam u subotu. Žive neki ljudi. Nisam bio u kući, samo prođem pored. Stanem malo s kolima i baš sam vidio djecu, ženu neku. Ne znam ko je.

Ovde se živi od danas do sutra. Ne vidim budućnost.. Prije rata si mogo nešto planirat. Eto, ja sam sa sedamnest godina planiro završit školu, odslužit vojsku, zaposlit se. Imo sam kuću, sprat svoj dole. Sad je to sve poremećeno. A sad ti nemaš šta da planiraš. Ne znaš ništa šta će sutra bit.

Imam ujaka i tetku u Australiji. Oni su otišli prije trijest godina. Možda kad ja ovaj pasoš sredim, kad bi mogo nekako da se dokopam tamo. Moja baka je tamo otišla. I od moje majke brat i sestra su tamo. U toku rata je jedan rođak otišo tamo. Iz Sarajeva izbjego.

Ma, svi smo mi krivi za rat. Svi. Svi stanovnici Bosne i Hercegovine su krivi za rat. Nikad ovde rata više neće bit. Bar dok su ovi ljudi živi, ovi koji su ga doživli. Jedan život nije vrijedan ovoga, a kamo li kolko je ljudi poginlo. Ipak, mi smo ljudi, nismo životinje. Ja mislim da se može živjeti ponovo u miru, ali treba vremena. Treba vremena, brate! Treba sigurno jedno 10, 15 godina, minimalno, ako ne i više, da bi se vratilo.

A kad bi bio ponovo počeo rat, odma bi otišo odavde. Odmah! Ne bi čeko ni sekunde. Jer znam kako bi mi bilo. Onda nisam znao. Prešo bi u pustinju, al samo ne bi tu bio.

Od rata su imali nteresa ratni profiteri. Onaj koji je, kad se zaratilo, imo mogućnosti da ukrade. Onaj koji je prodavo oružje. Tu i vojna lica spadaju, i političari, i opštinske vlasti. Malo je tu bilo pošteni ljudi.

Nacionalni identitet nije mi važan. Važno mi je, ba, da dobro živim. Daj ti meni da živim, da se zezam dok sam još mlad. Poslije svega ovoga nije mi ni sekunde važno. Ni sekunde. A državljanstvo?! Ne znam. Volio bi napisat državljanstvo američko, ili rusko, ili afričko, na primjer. To bi mi najdraže bilo. Svejedno. A zadnje državljanstvo što bi stavio, to bi, na primjer, bilo državljanstvo Bosne i

Hercegovine i državljanstvo Republike Srpske. To bi zadnje bilo. Volio bi sva druga, i albansko, i irsko, bilo koje. Ma, nije mi važna ni religija. Ne praktikujem. Slavim ono što sam prije slavio. Prije rata je vrlo malo Srba koji su praktikovali sve to. Vrlo malo. Dok ih sad ima more. Kako su ljudi prevrtljivi. Sad nas vjetar duva vako, i oni se svi poginju njemu. Sutra vako, oni svi vako. Sad pričamo o Srbima, al tako je isto Muslimanima i Hrvatima. Danas imaš 85% Srba da su Srbi, a 15% da su ostali komunisti. Ja više poštujem one što su ostali komunisti, onih 15% koji su bili i prije rata, nego ovi što su prevrnuli. Znači, sutra, da dođe komunizam, oni bi opet vamo prešli. Bezveze, to je bezveze. Budi ono što jesi ma makar to bilo i krivo

Sad treba radit, treba napraviti firme koje su bile prije rata, zaposliti to. Lopovima ne treba dati da krađu. Ja ne znam dal sama vlada, sam vrh, krađe. Dok god oni ne budu poštteni, ne budu kako treba, neće ni ovo vamo moći. Danas je sve u nekom švercu, sve u nekim krađama, preprodajama. I ko radi pošteno ne može od plate da živi. Pa najbolje bi bilo kad bi se stare Jugoslavije vratilo, al nikad se ne može vratiti.

Volio bi da odem u Australiju. Ima mogućnost. Pasoš treba ganjati, papire nekako i otići. Ma, treba otići bilo gdje. Treba 15 godina da prođe da narod postane normalan. I privreda da počne, i ekonomija.

Ma, boli me briga šta će biti za BiH i Republiku Srpsku. Prođoše mi najbolje godine. Šta ću ja kasnije kad ja budem imo pedeset godina. Treba vjerovati samo sebi. Ne treba dati da te neko prevari.